

Biblioteca ASTRA,
Corpul B

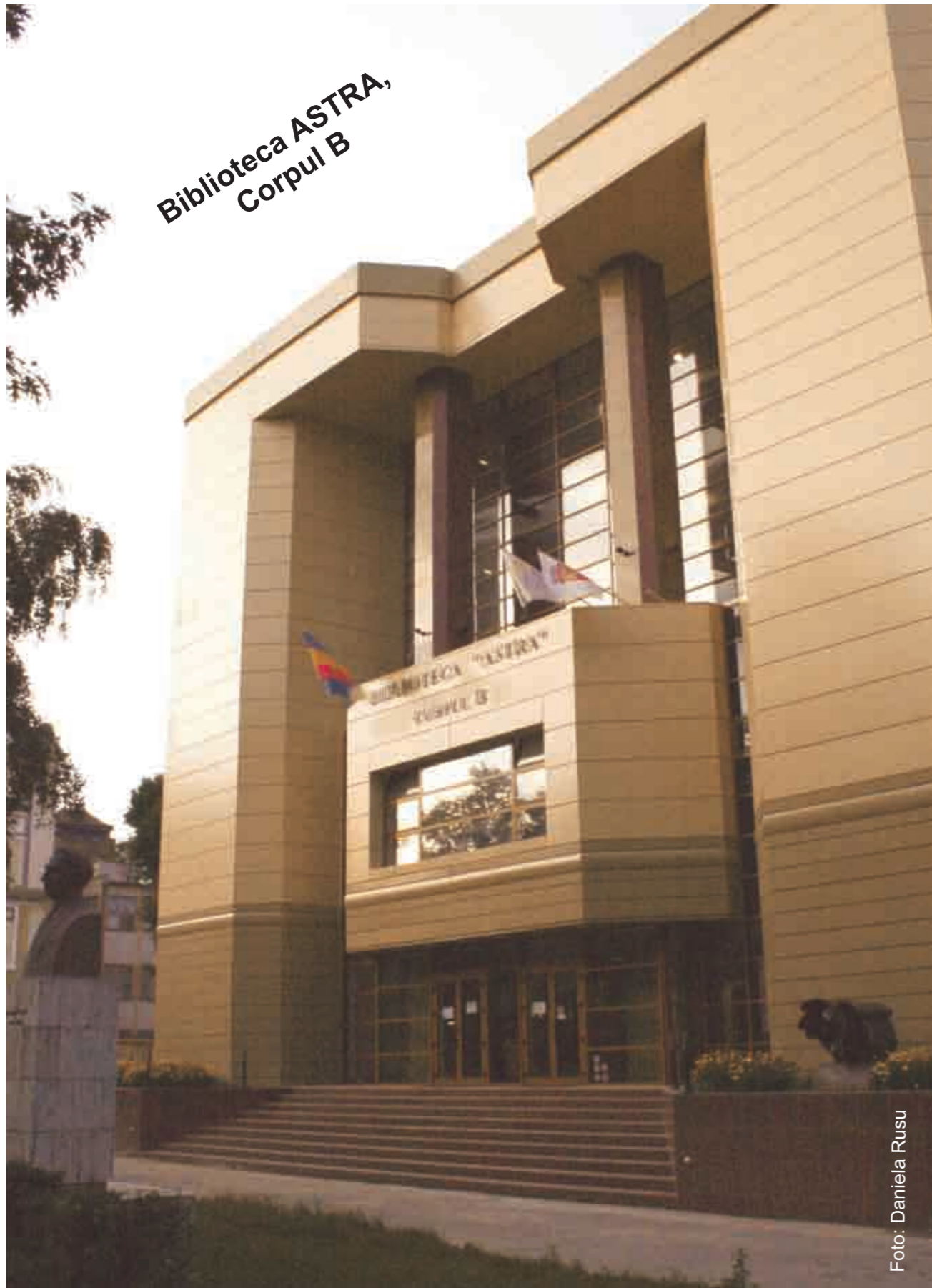
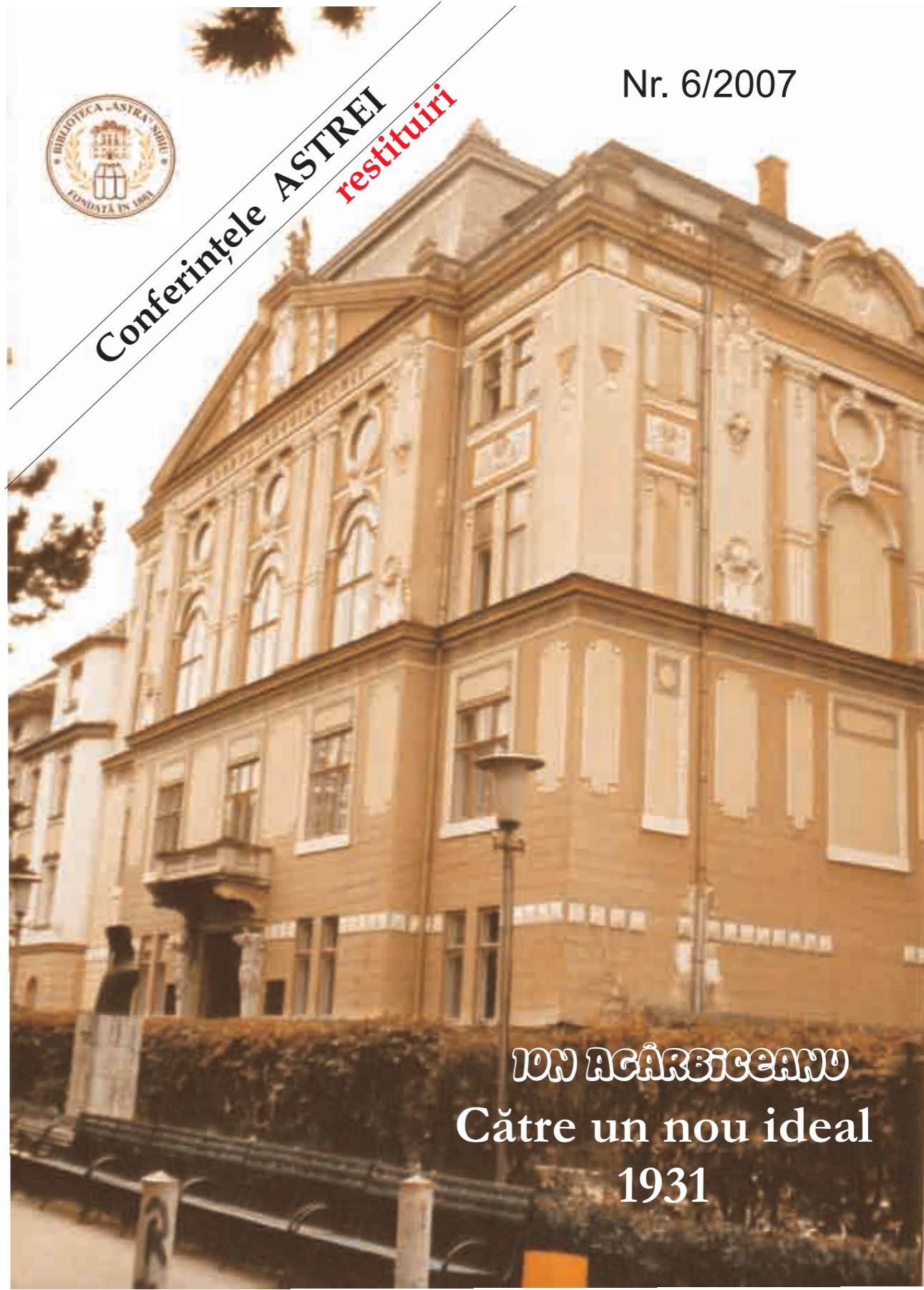

Foto: Daniela Rusu

Conferințele ASTREI
restituiri

Nr. 6/2007

ION AGÂRBICEANU
Către un nou ideal
1931

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU

Conferințele ASTREI: Ion Agârbiceanu

Coordonatorul colecției: **Onuc Nemeș-Vintilă**
Tehnoredactare computerizată: Ioana Stoica
Grafică copertă: Daniela Rusu
Lucrare realizată la tipografia Bibliotecii ASTRA
Tiraj: 30 exemplare

*Versiunea în format electronic a conferinței se află la Biblioteca ASTRA,
Compartimentul Colecții Speciale*

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU

Str. George Barițiu, nr. 5/7
550178 Sibiu/România

Tel: +40 269 210551
Fax: +40 269 215775
Internet: www.bjastrasibiu.ro
E-mail.: bjastrasibiu@yahoo.com

ISSN: 1843 - 4754

Ion Agârbiceanu
1882-1963

Date bio-bibliografice

Ion Agârbiceanu s-a născut în comuna Cenade, județul Alba, la 12 septembrie 1882. A urmat studiile gimnaziale în satul natal și la Blaj (în perioada 1892-1900) iar apoi este trimis de Mitropolia Greco-Catolică la Facultatea de Teologie de la Budapesta, între anii 1900-1904. După absolvirea Facultății se reîntoarce în Blaj, unde se ocupă de Internatul de băieți timp de doi ani. În anul 1906 acceptă să fie preot-paroh în satul Bucium-Sașa din Munții Apuseni. Timp de patru ani cunoaște viața grea a locuitorilor de la munte și problemele celor care exploatau minele de aur din zonă, el însuși recunoscând că „*primii patru ani de preoție mi-au dezvăluit cele mai multe mizerii ale vieții de la țară*”. În această perioadă elaborează una dintre cele mai reușite și frumoase opere literare, inspirate din existența minelor, și anume romanul *Arhanghelii* (care va apărea în foileton în anul 1913). De asemenea, începe să colaboreze intens la reviste literare de prestigiu precum: „Luceafărul”, „Viața Românească”, „Unirea”, „Lupta” etc. Între anii 1910-1919 va fi preot-paroh la Orlat, în județul Sibiu. În timpul desfășurării Primului Război Mondial s-a refugiat cu familia (avea deja patru copii) în Regat, apoi în Moldova, Ucraina și Basarabia. Între anii 1918-1919 a fost preot militar în corpul militarilor ardeleni. S-a reîntors la Orlat și în martie 1919 a fost numit director al ziarului „Patria”, ziar editat de către Consiliul Dirigent. După câteva luni însă, în octombrie 1919, ziarul va apărea la Cluj-Napoca și preotul-scriitor Ion Agârbiceanu se mută în inima Ardealului. Conduce ziarul „Patria” până în anul 1927, fiind în același timp și colaborator al revistei Astrei „Transilvania”. Între anii 1927-1928 este secretar general al Secțiunilor Astrei cu sediul la Cluj și redactor al revistei Astrei, „Transilvania”, revistă ce apărea la Sibiu. A fost membru în Secțiunea Literară a ASTREI și Secretar General al Congresului Cultural ASTRA din 1930. În această calitate va conferenția despre rolul Astrei în viața poporului român iar conferința va fi publicată, în 1930, în revista „Transilvania”. Din anul 1930 devine preot și protopop greco-catolic de Cluj, iar din 1931 canonic al Episcopiei de Gherla. A desfășurat o intensă activitate literară, motiv pentru care a primit înalte distincții: a fost ales Membru

Correspondent al Academiei Române (1919), Membru Onorar al Academiei Române (1955) și membru în Comitetul de conducere al Societății Scriitorilor Români.

Ion Agârbiceanu a debutat literar în timpul studiilor gimnaziale de la Blaj, cu versuri publicate în revista «Unirea». Tot în această revistă blăjeană a publicat primele nuvele. Au urmat apoi neenumărate scrieri literare, îndeosebi schițe, nuvele, romane dar și impresionante scrieri de factură teologică. *"Am zugrăvit fragmente, tipuri din viața noii clase în formațiune, nu a unei totalități formate. Frânturi, icoane din ce am cunoscut mai bine, cu laturile de lumină și de umbră"* mărturisea Ion Agârbiceanu în *"Pledoarie pentru proza scurtă"*. De o modestie literară rar întâlnită, Ion Agârbiceanu spunea că el a scris *"vreo 65 de volume și volumașe"*. Acestea reprezintă însă o operă fundamentală de mari dimensiuni, mărturie vie a unui scriitor prolific, a cărei origine se află în imaginea sacră a satului natal: *"am pornit în scrierile mele de la icoana Cenăzii" iar "la temelia visului meu a fost emoția estetică și, poate, mai mult, emoția etică, mai ales după ce fusesem atras de adâncimile sufletului omenesc."*

Opera lui Ion Agârbiceanu cuprinde atât scrieri literare cât și scrieri teologice. Dintre scrierile literare amintim: *De la țară* (1906), *În clasa cultă* (1909), *Două iubiri* (1910), *În întuneric* (1910), *Schițe și povestiri* (1912), *De la sate* (1914), *Arhanghelii* (1914), *O lacrimă fierbinte* (1918), *Popa Man* (1920), *Zilele din urmă ale căpitanului Pârșu* (1921), *Luncușoara din Paresimi* (1921), *Chipuri de ceară* (1922), *Stana* (1924), *Visările* (1925), *Singurătate* (1926), *Legea trupului* (1926), *Legea minții* (1927), *Ceasuri de seară* (1927), *Primăvara* (1928), *Robirea sufletului* (1928), *Biruința* (1931), *Sectarii* (1938), *Licean ...odinioară* (1939), *Amintirile* (1940), *Domnișoara Ana* (1942), *Pagini alese* (1956), *Din munți și din câmpii* (1957), *Din copilărie* (1957), *File din cartea naturii* (1959), *Povestind copiilor* (1961), *Faraonii* (1961). Scrierile teologice sunt și astăzi demne de lectură: *Din viața preoțească* (1916), *Ieșit-a semănătorul* (1930), *Rugăciunea Domnului* (1930), *Răul în lume* (1931), *Preacurata* (1931), *Căile fericirii* (1931), *Din pildele Domnului* (1939), *Meditații. Fața de lumină a creștinismului* (1941), *Preotul și familia preoțească. Rostul lor etnic în satul românesc* (1942), *Familia creștină* (1947).

Ion Agârbiceanu a încetat din viață la Cluj-Napoca în ziua de 28 mai 1963.

Din această serie au apărut conferințele ținute de:

Octavian Paler
Constantin Noica
Horia Bernea
Rodica Braga
Mircea Braga

Conferințe pregătite pentru editare:

Ion Agârbiceanu (*restituiri, 1936*)
Inaugurarea Bibliotecii ASTRA, Corpul B, 1 ianuarie 2007
Eginald Schlattner
Joachim Wittstock
Nora Iuga
Liliana Ursu
Acad. Mircea Păcurariu
Iuliu Paul

Către un nou ideal

*Conferință ținută la Congresul ASTREI la
Sf.-Gheorghe (1931)**

Subiectul conferinței mele a fost atins, sub diferite laturi, de mai mulți vorbitori, cum vor vedea îndată aceia cari au asistat la cele două ședințe de până acum, ale ASTREI. Pentru mine faptul acesta e o satisfacție și o încurajare și în aceeași vreme, prilej de sinceră bucurie. E o dovadă că mi-am ales bine subiectul conferinței și că simțirea românească e și azi puternic unitară, cu toate constatările potrivnice pe care le fac aceia cari nu înțeleg realitatea națională de azi. Când atâția cărturari distinși din regiuni atât de îndepărtate ale românismului vin și constată aceleași necesități și porunci ale zilei de azi și directive pentru lupta de mâine, avem dovada dată că inima noastră bate și azi la fel și că idealul zilei de mâine va fi făurit, întreg și luminos, de simțirea unitară a neamului românesc. Toți vorbitorii în cadrele festivităților ASTREI din acest an au vorbit de necesitatea unei credințe și nădejdi în ziua de mâine, în vitalitatea și viitorul neamului nostru. Această necesitate care duce necondiționat la făurirea unui nou ideal, n'a fost simțită până acum atât de adânc de către societatea românească și atât de imperios. După Unire, realizat fiind idealul unității naționale, societatea noastră s'a lăsat condusă de instincte, puse cele mai multe în slujba așezării materiale a vieții românești. Și cum elementele acestei așezări au fost luate ca singura țintă a vieții private și publice de după Unire și cum ele prin însăși natura lor sunt potrivnice oricărei idealizări a vieții și potrivite să reducă valoarea umană precum și să schimbe repede pe frați în dușmani, s'a ajuns la acel conflict greu de interese și la dușmăniile cari la un moment dat au putut lăsa impresia că unitatea românească e primejduită. Și de ani de zile se ridică atâția proroci cari ne vestesc distrămarea, pornind dela constatările lor greșite, – prilejuite de fenomenul schițat mai sus – că înainte de Unire era mai multă simțire și energie românească, de amândouă laturile Carpaților, mai multă unitate decât azi.

* În *Transilvania*, an 62, nr. 9-12, Sibiu, 1931, p. 128-140

Realizările vieții românești de după Unire se pot asemana cu materialele deosebite cari se adună pentru o nouă construcție de proporții mari. Cine vede munții de nisip, zidurile de cărămizi, sacii de beton, materialul lemnos de construcție, nu-și poate da seama cum se va așeza fiecare într'o construcție unitară. Dar vine arhitectul cu planul lui, cu îndrumările lui, cu mintea și puterea sa de creație și dovedește că nimic nu-i de prisos din materialul fără formă adunat pentru noua clădire și-i dă fiecăruia locul unde poate fi folositor.

Azi, dacă vom arunca cea mai grabnică privire asupra aspectului vieții românești, la doisprăzece ani dela unire, va trebui să constatăm, dacă suntem de bună credință, că am adunat un material bogat pentru clădirea vieții românești. Am crescut în avuție, în cultură, în suflet și energie românească. Dar acest material zace încă în mare parte, fără formă, material brut, în preajma noului edificiu al Statului național. Nu avem încă arhitectul care să pună fiecare energie și bogăție de simțire națională, la locul ei. Ceeace este arhitectul pentru o clădire, e idealul pentru creația în viața națională a noului Stat român. Acest ideal nu s'a cristalizat deplin până acum, dar el începe să fie simțit tot mai mult azi și simțit la fel pe întreaga întindere a țării cum dovedește și congresul de-acum al Astrei. Și aceasta trebuie să fie o mare bucurie și temeiu puternic de optimism pentru noi toți.

O nouă credință, o nădejde tare în viitorul nostru, – iată strigătul care se aude azi și care anunță ivirea noului ideal, a puterii care va polariza energiile românești de azi, care le va da formă, punându-o pe fiecare la locul unde poate crea. Printre grămezile norilor grei de roadă, dar fără formă nici directivă, țîșnesc întâiele fulgere, după cari se va porni asaltul ceresc și se va descărca și ploaia binefăcătoare și se va lumina sus, cerul, cu astri cei tineri. Numai idealul împrumută disciplina gândului, a simțirii și a voinții naționale. Și numai această disciplină creiază, rodește, numai sub controlul ei haosul se schimbă în vieață ordonată.

Dacă azi se pare multora că românismul e în declin față de ce a fost înainte de unire, mergând până la tâmpita afirmație că unirea ne-a stricat unitatea simțirii; dacă azi sunt atâția cari par a fi la marginea răbdării, în fața greutăților sub cari ne încovoieim nu numai noi ci lumea întreagă; dacă ne-au sporit amarnic pesimiștii, cei cari așteaptă dela o zi la alta prăbușirea, – este dată dovada sigură că toți aceștia nu mai au nici o credință, nici un ideal, nici o nădejde. Lor le lipsește armatura spirituală, acea disciplină a gândului, a simțirii și a voinții naționale de care am pomenit. Dacă vieața lor întreagă de după Unire se reduce la lupta pentru pâne, la îmbogățire și parvenire, dacă în această luptă n'au cunoscut decât patimile elementare ale instinctului de conservare, e limpede că ei nu pot decât să desnădăjduiască văzându-și

primejduită averea, poziția socială sau politică câștigată. Cu ce vor rezista dacă sunt numai materie și patimi primordiale? Luptele mari ale vieții nu se dau cu materia, ci cu spiritul și nu cu poftele instinctuale, ci cu virtuțile sufletului.

Cei ce văd prăbușirea ori o adușmeacă sunt întâia oară ei înșiși niște prăbușiți moralmente. Ei nu mai au duh, de aceea li se pare că nu mai are nici nația. Ei nu mai cred în viitor, de aceea li se pare că viitorul neamului e în primejdie.

Și nu mai au credință fiindcă nu s'au înarmat decât cu materie și cu patimile ei. Și nu au puterea sufletească potrivită să dea vieață materialului adunat de ei, să-l disciplineze, să-l pună pe fiecare la locul lui și cad sub povara propriului haos.

Nu simțirea românească și unitatea ei au slăbit după unire, ci disciplina sufletească ce naște dintr'un ideal. Și tot din lipsa acestei discipline purtăm cu mai puțină răbdare greutățile de azi decât le-am purtat pe cele dinaintea Unirii.

În ultimul veac românismul de pe amândouă laturile Carpaților n'a avut de suportat greutăți mai mici decât cele de azi. E de-ajuns să aruncăm o privire fugară asupra istoriei aceluia veac, pentru a vedea unde eram în 1800 și unde am ajuns în 1900, în toate provinciile românești. Dar acel veac nu se caracterizează numai prin delăturarea obstacolelor ce ni s'au pus în drum, ci și prin o uriașă muncă constructivă în toate ramurile vieții naționale, printr'o îndelungată răbdare susținută de credința într'un viitor mai bun, în realizarea unității politice a neamului.

Cine ar cuteza să afirme că în vremea războiului și pe fronturile de luptă și la spatele lor n'am avut de biruit greutăți enasemănat mai mari decât cele de azi? Și totuși atunci cu toții am suferit și am luptat fără murmur, dintr'o tâmpire a simțirii și animați de o mare și caldă credință în biruința finală.

Iată dovedit adevărul că armatura spirituală e aceea care dă tărie popoarelor, credința și nădejdea, cu un cuvânt idealul de vieață fără care nu putem trăi, fără care energiile, oricât de mari, se macină zadarnic, fără putință de creiare, iar sufletul ajunge olog.

Iată pentru ce sunt azi atâția cari văd în culori întunecate și prezentul și viitorul și se refugiază în trecutul așa de umilit față de ziua de azi.

*

*

*

Idealul nou, credința de azi și de mâine a neamului nostru nu poate fi decât unul singur: *păstrarea moștenirii* la care am ajuns cu prețul atâtor jertfe *prin consolidarea Statului român și deplina înflorire a spiritului românesc liber în cadrele acestui Stat.*

Elementele acestui ideal, merit după convingerea noastră să ne dea o nouă disciplină sufletească, sunt, în linii mari *1. Aprecierea realității românești de azi, la justa ei valoare; 2. Cunoașterea acestei realități; 3. O autonomie etică superioară; 4. Credința și nădejdea în viitorul tot mai strălucit al neamului.*

După cum vedeți ceea ce socotesc eu ca elemente ale noului ideal național sunt, așa zicând, lucruri comune, de toate zilele, de cari ne împiedicăm la fiecare pas. Nu sunt cristalizări de înalte cercetări teoretice, ci sunt valori împinse în conștiință de o normală intuiție, la îndemâna oricărui suflet românesc.

Să trecem la examinarea, pe rând, a acestor elemente ale noului ideal național.

1. *Aprecierea realității românești de azi, la justa ei valoare.*

Pentru a ști, păstra și folosi orice bun din lume e cu totul necesar să-l știi aprecia, adică să ai conștiința valorii lui, să știi cât trage la cântarul străduințelor și posibilităților de împlinire omenești. Nebunul va arunca piatra prețioasă în fântână; nepriceputul va da bulgărul de aur pentru un cuțit ori un șirag de mărgele; moștenitorul unei averi imense, care nu știe nici cu ce preț a fost adunată, nici ce realizări superbe s'ar putea face cu ea, o toacă fără folos în câțiva ani.

Toți aceștia sunt indiferenți față de bunul ce-l au în posesiune, necunoscându-i valoarea. De aceea nu numai că-l pierd în grabă, dar și câtă vreme l-au avut, nu au simțit nici o bucurie, nici o creștere a puterilor lor, pe care le-ar fi putut-o da valoarea productivă a bunului avut. Ei rămân apatici și sterpi în fața izvorului care putea îmbroșta o vieață. *Conștiința că ai, că posezi ceva* care te ajută la muncă și creație, îți mărește forțele spirituale, un cald optimism îți învâluie sufletul, credința în izbândă se înalță puternică.

Lipsa acestei conștiințe face fără nici o valoare avuția pe care o ai și pentru tine și pentru ea. Tu vei rămânea sterp de gând nou și de simțire, iar avuția ta se va risipi în cele patru vânturi.

Odată cu unirea nația noastră întreagă a ajuns la o avuție, la o comoară neprețuită, care e a tuturor și a fiecăruia din noi. Comoara e realitatea românească de azi: unirea politică. Cât e de prețios acest prag de argint peste care a trecut românismul, în drumul spre pragul de aur al evoluției și istoriei sale, – ne putem da seama toți cei de azi din jertfele de veacuri aduse de neam pentru realitatea de azi. A luminat întunerecul veacurilor, putând fi călăuză strămoșilor pe drumul drept.

Ce preț are epoca istorică ce se deschide românismului se poate cunoaște din suprema încordare a unui neam de mucenici în războiul mondial.

Avem ori nu avem alt bun mare în România de azi: dar pe acesta îl avem cu toții: Statul nostru întregit și liber. Indiferent de alte bogății ce ne-au sporit, dar comoara cea mai mare o posedăm, piatra prețioasă cea mai scumpă a nizuințelor noastre bimilenare. E un fapt ce nu se poate nega. E realitatea în care trăim azi cu toții.

Când a strălucit mai întâi acest fapt istoric în toată măreția lui, *i s'a cunoscut pe o clipă și prețul*. A fost o serbătoare și o înfrățire românească dela Nistru la Tisa, dela Carpați la Dunăre și la Marea cea mare, o fost o izbucnire a unei bucurii mai mult decât pământești. Câți n'au spus atunci cu lacrimi în ochi și în glas: „Acum slobozește Doamne pe robul tău în pace, că văzură ochii mei...”

Azi avem cu toții aceiași ochi dar nu mai vedem aceeași minune. Pentru că faptul istoric nu-l mai apreciem la dreapta lui valoare. Faptul a rămas același, ba s'a și întărit, a crescut, dar nu mai avem noi aceeași ochi. La 1918 o năvală de simțire instinctivă ne-a deschis ochii tuturor și am știut aprecia comoara câștigată; de-aceea ne-am și bucurat de ea, am crezut în ea, am pipăit'o, am dorit-o și am voit-o vecinică.

Azi valul de simțire s'a retras în adâncurile ființei naționale și avem nevoie de o voință conștientă și mai ales de o vedere limpede și o simțire sinceră, pentru a înțelege că faptul istoric, diamantul câștigurilor noastre de până azi, e neclintit. Oricâte valuri trecătoare ar bate la poalele muntelui, muntele rămâne neclintit și privește senin în înălțimile ceriului.

Cu un foarte neînsemnat efort sufletesc fiecare ne putem readuce zilnic în conștiință valoarea actului unirii. Va fi de-ajuns să ne gândim fiecare ce am fost ca singuratici, ca societate, ca neam înainte de unire. Ce a fost cultura românească în atâtea provincii, ce a fost averea românească, ce am însemnat noi în administrație, în justiție, în negoț, în industrie. Pentru cine vărsam aurul și sângele nostru. Să ne gândim cum ni se părea că suntem mari și buni români pentru simplul fapt că nu ne uitam limba și protestam împotriva asupritorilor. Să ne gândim mai ales că poate nici unul din cei ce am activat românește înainte de unire, nu speram ca în viața noastră să trăim în Statul nostru național. Să vedem că numai la gândul acestei posibilități ni se lumina viața, ne creștea sufletul. Și nu din intezărirea unor favoruri personale, a unui traiu mai fără griji, ci numai din dorirea binelui mai mare, a libertății, pentru neamul întreg.

Rămânând sinceri, cât de ușor am învia minunea în conștiința noastră și ce element de optimism, de bucurie și de nădejde s'ar adăuga îndată sufletului nostru în biruirea valurilor tulburi de azi cari bat în zidurile lumii întregi. Cum ne-ar crește puterea de răbdare și credința! Cum am semăna în fiecare zi cu românul din ceasul înfăptuirii unirii.

Nenorocirea e că mulți au dat repede uitării realitatea românească în care trăiesc. Au o avuție neprețuită pe care o disconsideră. Au un mărgăritar pe care de mult l-au aruncat în tină. Au un bulgăr de aur pe care nu-l folosesc, fiindcă nu-l mai știu aprecia la justa lui valoare și câțiva nebuni l-ar da în schimbul unui cuțit ruginit. Trăesc zilnic în realitatea românească ce constituie realizarea unui ideal de veacuri, se împiedică de ea la tot pasul și nu o mai văd.

La poalele muntelui au început, a doua zi după Unire, încleștarea valorilor patimilor instinctuale. Vederea limpede s'a întunecat, simțirea nobilă a fost dată la fund de atâtea pofte. Și în frământarea celor doisprezece ani dela unire, puțini mai văd unire, ci numai frământare. Și mai mulți simțesc numai frământarea, și întru nimic faptul unirii.

Și așa nici nu pot vedea realizările Unirii, decum să le aprecieze!

Drumețul care cu mare trudă ajunge în vârful muntelui, iar acolo, în înălțimile senine, în aerul curat, aproape de Dumnezeu, nu are nici o dorință decât să-și deschidă sacul, să mănânce, să doarmă apoi, iar după ce se va fi deșteptat să coboare de unde a plecat, este un om pierdut, un fals drumeț! Nici un folos nu are din greul său urcuș. Drumețul adevărat nu se va mulțumi ajuns pe pisc, să-și sature foamea trupului și să și-l hodinească, ci va stăruii să-și potolească și setea spiritului vădită prin lăcomia ochilor. El a urcat muntele nu de dragul osteneții ci pentru a vedea de pe culme până departe, până unde poate bate ochiul. El soarbe frumusețile naturii ce i se deschid la picioare și pe cari de jos nu le-a putut vedea decât parțial. Și când ochiul a ajuns la marginile cercetării sale, își ia ochianul și descopere frumuseți nouă. Și nu se grăbește să coboare, voind să se întărească cu aerul proaspăt, să soarbă tăcerile misterioase și să se coboare alt om, mai viu, mai sprinten, mai sănătos, mai tare.

Mulți din neamul nostru n'au știut, ajungând pe culmea înfăptuirii idealului național, nici să privească departe, nici să soarbă aerul proaspăt, nici să se însenineze de înălțimile cerului, ci s'au grăbit să ospăteze, să se hodinească și să coboare în negura dela poale pentru a se cufunda exclusiv în frământarea vieții materiale pentru o pâine, o slujbă, o ambiție, o patimă.

Dar generația de azi trebuie să aprecieze în fiecare zi faptul unirii la justa lui valoare. Să-și dea seama de comoara ce o are. Moștenitorul unei mari averi, cum am spus, dacă nu știe nici cât de greu s'a câștigat, nici ce preț are, o toacă în grabă și, mai mult, nu are pe urma ei nici o mare bucurie a vieții. Comoara noastră națională, moștenirea noastră, e realitatea românească de azi și ori cine îi simte prețul, crește în putere, în energie și în bucuria vieții. Orice greutate ar fi azi de întimpinat, am ști că avem o comoară pentru care se plătește să te lupti decenii, dacă părinții, pentru câștigarea ei, au luptat și au suferit veacuri.

Cât de ușor am putea spune fiecare: „Ce ne pasă nouă de greutățile de azi când trăim în țara noastră liberă și suferim pentru consolidarea ei, adică pentru viitorul nostru. Ce-mi pasă mie că nu ajung azi într’o slujbă pe care o doresc, la o poziție socială pe care o râvnesc, când știu că înainte cu doisprezece ani nici nu mă puteam gândi la așa ceva!”

Și iată cum aprecierea la justa ei valoare a realității românești de azi intră ca factor constitutiv al noului ideal românesc.

Este chiar punctul de plecare al noului ideal. Cine spune azi: era mai bine înainte de unire, sub raport național; cine dorește ce a fost; cine nu cunoaște prețul actului istoric, nu va putea nici creia în România mare, nici nu va putea nădăjdui în ziua de mâine, pe care n’o dorește, ci va rămânea un element de demoralizare al conștiinței și al energiei naționale.

Nu pot crede în ceea ce nu apreciez ca vrednic de crezare. Începutul bun pleacă dela această cântărire justă a avuției zilei de azi.

Dar nu e suficient a aprecia la justa valoare numai *însuși actul* istoric al unirii. E nevoie să apreciem și realizările românești dela Unire și până azi, pentru a cântări just însuși actul în sine.

*

*

*

E o grea tâmpenie și o răsunătoare superficialitate să spui că dela Unire până azi forțele românismului au scăzut în loc să crească. Luați oricare oraș, mare sau mic, de pe întinderea țării și veți vedea că azi putem aduna câteva sute de români, dacă nu câteva mii. Cine ar fi gândit înainte cu treisprezece ani că s’ar putea ținea o adunare românească, a ASTREI bunăoară, în Sf. Gheorghe sau în Satu mare? Puteam număra pe degete, în multe orașe dela periferii pe aceia cari se mărturiseau români, sau chiar erau români. Azi nu mai există localitate în care să nu te poți înțelege bine în limba românească, în tot cuprinsul țării. Numărul nostru crește biruitor pretutindenea, fără a face vr’o silă cetățenilor de alt neam.

Odată cu creșterea în răspândire, limba românească, a crescut în cei 13 ani și în calitate, în frumusețe. Până în cele mai ascunse cătune s’a ridicat școala românească. Sute de mii de elevi învață din aceleași manuale, aud aceeași rostire și peste graiul greoiu, plin de străinismul bătrânilor, se ridică tot mai biruitor graiul cel dulce și curat al tinerimei.

Școala și armata de 13 ani sunt cei mai puternici factori pentru unificarea limbii, pentru frumuseța și bogăția ei.

Facă oricine o singură paralelă: înainte de Unire granițele limbii ni se strâmtau mereu și în aceeași vreme și granițele naționale: ungurii, rutenii, cu limba lor se apropiau biruitori de masele compacte românești, înghițind pe românii răslețiți. Cultura rusească nu mai era numai la Nistru, ajunsese la Prut.

Cea ungurească nu se oprise în Satu mare, pătrunsese până la Cluj și Brașov. Iar acum, de 13 ani, asistăm la fenomenul diametral opus: limba și cultura noastră sunt în drum de cucerire pașnică.

Dacă am avea numai această latură a realității românești, nu am avea un motiv puternic să fim fericiți, cu toate greutatea care sunt urmări mondiale ale războiului? Rămânând cum am fost înainte de 1918, cine nu ar avea sentimentul că mergeam spre pierderi naționale ireparabile?

Dar unitatea națională nu ne-a dat numai creșterea peste așteptările noastre, a limbii și culturii românești. Pătura noastră intelectuală a crescut cu sute de mii, numărul analfabeților a scăzut; pământul strămoșesc de două milenii a intrat în stăpânirea țaranului prin reforma agrară; în sute și mii de sate unde nu se mânca pâine decât la sărbători, azi se mănâncă zilnic.

Iar de-asupra tuturor – deplina libertate națională. Cine, luând în seamă, aceste bunuri aduse de unitatea națională, va cuteza să spună că era mai bine de noi înainte de Unire? Cine nu va putea fi mulțumit și fericit prețuind ce avea azi, făcând comparația între trecut și prezent?

Și cine nu-și va lua credință și îndelungă răbdare din marea realitate românească de azi și din realizările sale?

Mai poate fi cineva între noi copleșit de pesimism, când vede și simte ce bogăție imensă a câștigat și el odată cu neamul întreg?

Dar adevărurile aceste elementare nu trebuiesc uitate. Ele trebuie privite în față cu sinceritate. Și trebuie repetate generației tinere.

În chipul acesta aprecierea și cunoașterea realității românești de azi se ridică la rolul de element constitutiv al noului ideal românesc. Idealul este: păstrarea și consolidarea moștenirii. Iar pentru a o păstra și consolida e nevoie mai întâi să *știm prețui* moștenirea.

Trebuie să ne între în conștiință, ca un factor viu, actul istoric pe care mulți l-am pus la archivă, a doua zi după Unire.

*

*

*

2. Al doilea element al noului ideal național este ***cunoașterea împrumutată*** a țării, a poporului, a trecutului și a prezentului românesc.

Înainte de Unire această cunoaștere era destul de grea, iar pentru cei mai mulți chiar imposibilă. Granițe ne despărteau și opreliștele asupritorilor. Mijloacele materiale ne opreau și lipsa conștiinței românești în multe regiuni. Culturile străine cari ne ademeniseră ne făceau să nu dorim ceea ce era al nostru; mirajul Vienei, Budapestei, Petrogradului era pentru mulți mai puternic decât acela al Bucureștilor.

Un popor care și-a făurit statul său național trebuie să se cunoască reciproc în toate provinciile. Nu e de ajuns să spună într'o clipă de însuflețire:

Hai să dăm mână cu mână cei cu inimă română! E nevoie ca fiecare să simțim în deaproapele nostru român *un adevărat frate*, pentru ca mâna să nu se întindă frățește numai pentru horă, ci și pentru muncă și luptă. Dar pentru ca ardeleanul să simtă în muntean, moldovean, basarabean, dobrogean și bucovinean un adevărat frate, trebuie să-i cunoască. Și aceștia la fel, fiecare, la rând pe ceilalți.

Marea datorie a anilor de după Unire era chiar această cunoaștere împrumutată a pământului și a neamului. Elementul puternic al păstrării și consolidării moștenirii, adică al noului ideal, este această cunoaștere din care ne-am fi ales fiecare cu convingerea că ne-am ridicat cu toții, în toate clasele sociale, de amândouă laturile Carpaților, din aceeași colibă păstorească, din aceeași casă simplă de munte sau de șes, dintr'un neam nobil de plugari și păstori, cu rădăcini străvechi pe aceste plaiuri. Deosebirile dela provincie la provincie, în ce privește limba, caracterul, bogăția, istețimea, hărnicia, – sunt calități sau defecte accidentale, care nu sdruncină unitatea și cari s'au născut datorită împrejurărilor deosebite între cari s'au dezvoltat diferite ramuri ale neamului nostru. Nu avem nici un motiv just pentru a ne ținea unii mai mult decât alții, pentru a disprețui pe românii din alte provincii, îndată ce ne cunoaștem istoria națională din toate provinciile.

Cei cari au trăit sub stăpânirea austro-ungară nu ar mai simți nici un îndemn sau chiar plăcere să facă comparație, bunăoară, între satele din Ardeal și cele din vechia Țară, dacă vor ști din istorie că dincolo de Carpați năvălirile barbare au ținut până în veacul al XIX, că România abia și-a scuturat suzeranitatea Turciei de cincizeci de ani. Și cei de dincolo nu ne-ar mai numi în batjocură mocani etc. pentru lipsa noastră de cultură și de maniere elegante când ar cunoaște trecutul nostru de veacuri. Românul născut și crescut la Oradea-mare nu s'ar simți micșorat văzând o capitală de județ de-a doua mână din Țară și comparându-o cu locul său de naștere.

Vorba greoaie, limba împetrițată cu ungurismul sau slavonismul, n'ar mai fi prilej de batjocură în mintea bucureșteanului care ar cunoaște iureșul străin care s'a dat împotriva limbii noastre în provincii.

Schimbarea deasă a domnilor din Principatele Române n'ar mai fi motiv de dispreț al istoriei naționale, când fiecare ar cunoaște nenorocirea grea care naștea aceste schimbări.

Cu un cuvânt: o cunoaștere împrumutată cât mai adâncă ne-ar duce la dragostea adevărată de frate: Am ajunge în scurtă vreme la convingerea că nu suntem nici ungureni, nici mocani, nici greci, nici bulgari, nici țigani, ci același trunchiu cu aceleași ramuri. Frunzele arborelui național, sau chiar crengile lui, au adăpostit și paraziți, după felul seminței adusă din cele patru vânturi la încrucișarea drumurilor alor două continente. Dar noi am fost,

suntem și am rămas același neam unitar, cu aceeași structură materială, cu același spirit, care ne-a dat aceeași limbă, lege, latini. Cu toții am fost legănați în aceleași doine, am ascultat dela bunici aceleași povești, am chiuit aceleași strigături, ne-am vindecat cu aceleași descântece, ne-am păstrat aceeași datină, lege și cruce.

Tot ce s'a agățat străin de noi, nu ne-a putut altera ființa etnică. Și dacă pe alocuri râul vieții naționale e tulburat încă, la margini, de păriașe străine, matca lui a fost și este mereu limpede și puternică în adâncimi clare și răcoroasă pentru a limpezi și undele dela maluri.

Și dacă istoricește și după adevăr aceasta e realitatea pentru ce aș fi nenorocit că un român are nume grecesc, unguresc, rusesc, ori poate chiar și o parte din mentalitatea lui streină? Va veni vremea limpezirii desăvârșite pentru toți.

Dar pentru a judeca așa, e nevoie să ne cunoaștem cu trecut, cu prezent, cu râuri și munți, cu păduri și câmpii, cu mănăstiri și cetăți, cu tot sbuciumul bimilenar de amândouă laturile Carpaților, cu biruințele și înfrângerile românismului de pretutindenea.

Numai așa vom ști și vom simți adânc ce am fost *în trecut, ce suntem azi* și ce vom putea fi *în viitor*. Odată o generație întregă românească s'a însuflețit de istoria romanilor. Din acel romantism politic a răsărit în bună parte regenerarea conștiinții naționale. După Unire e epoca în care un neam întreg trebuie să se aprindă de dorința de a se cunoaște până în cel mai depărtat trecut, pentru a putea aprinde luceferi călăuzitori în viitor.

Din nenorocire acei cari se urăsc azi, – învrăjbiți de interese materiale și de politică – îndeșnitiv tot interes material și ambiție – nu vor să se cunoască! De treisprezece ani suntem în unitatea națională și avem bucureșteni cari nu știu nici cu o iotă mai mult din istoria și geografia Ardealului, Basarabiei etc. decât au știut înainte de Unire. Și avem ardeleni cari n'au avut dorința într'un deceniu să vadă capitala României, să citească o carte de istorie, un cronicar.

O carte bună de literatură românească e citită de 5-6 mii de oameni. Literatura mai veche n'o mai citește nime. Cum să ne cunoaștem dacă nu ne folosim de mijloacele cari ne stau la îndemână?

Dacă fiecare român, cunoscându-și cultura și neamul, ar avea convingerea pe care o au atâția străini cari ne cunosc că: poporul nostru e unul dintre cele mai inteligente ale Europei, modest, îndelungrăbdător, harnic; că literatura și arta noastră poporală e de o adâncă vechime și nobleță; că mănăstirile noastre sunt comori de artă bizantină; că ostașul nostru, din veacuri până azi, e de-o putere de rezistență fără păreche, că am fost și suntem un

element de pace și că nu am prădat niciodată avutul altuia, – am avea puternice motive să fim mândri și optimiști și hotărâți să ne făurim un mare viitor.

Element hotărâtor în idealul nou este deci această cunoaștere a noastră ca neam și ca țară, ca trecut și prezent.

Când vom începe să ne cunoaștem în chipul acesta temeinic, vor înceta urile și batjocurile și va începe munca frățească.

*

*

*

Cunoscându-ne trecutul, ca țară și popor, ca și prezentul, ca și valoarea actului istoric al Unirii și realizările ei, se va adăuga dela sine al treilea element al noului ideal:

3. **O autonomie morală superioară**, adică un puternic regulator etic al tuturor faptelor noastre.

Cunoscând bogăția moștenirii și felul cum această moștenire s'a câștigat, ca și realizările ei, *vom descoperi în ea și în energia națională ce a realizat-o puterile noastre de desvoltare în viitor*. Vom vedea că *avem ce păstra și cu ce desăvârși*; că nu suntem nici săraci, nici epuizați sufletește și *ne vom pune pe muncă constructivă*, cu încredere în steaua noastră.

Dar pentru aceasta muncă avem nevoie de partea cea mai bună din noi, din pricina condițiilor de viață, a multor prăbușiri etice, de după războiu. Aici este piatra de încercare pentru întregul nostru viitor: felul muncii, al creației, al *faptelor* noastre.

Azi trăim în deplină libertate. Toate piedicile propășirii noastre au căzut; toate ușile ne stau deschise. Azi nu ne mai poruncește nime. Și urmarea grea de consecințe a acestui fapt este că azi:

Trebuie să ne știm porunci fiecare nouă înșine. Pe acest principiu se clădește viitorul oricărui popor liber. Pe el se întemeiază și viitorul nostru.

O autonomie morală superioară pentru fiecare, nu altfel de autonomii! iată ce ne cere instinctul de conservare și consolidare, ca și conștiința și voința de a ne făuri un viitor mai bun. Când fiecare Român nu va mai săvârși nici o faptă în contradicție cu conștiința sa, și etică și românească, nu mai avem pentru ce să ne temem de viitor.

E mai greu azi decât în trecut să fii om cinstit și muncitor harnic. Nu mai stăruim asupra motivelor, mi-e destul cel pomenit: azi ne sunt deschise toate ușile. Ca să nu te clatini azi pe pragul greșelii, e nevoie să ai un puternic factor etic în tine: *cinstea pe care ți-o dai tu singur, aprecierea umanității și a românismului din tine*. În libertate nu mai valorează nimic ce nu e săvârșit de bunăvoie, pentru binele însuși; nu mai încrestează un merit fuga de greșală de teama pedepsei.

Popoarele libere ale căror mădulare nu se știu pedepsi singure, înainte de a le sancționa legea, cari nu se feresc de imoral și nedreptate din porunca conștiinții lor, ci numai de frica legii, – sunt menite peirii.

Tipul noi românesc trebuie să fie cetățeanul înzestrat cu această autonomie etică. Temeiul ei, la un popor așa de vechiu creștin cum suntem noi, nu cred că poate fi altul decât etica lui Hristos. Dacă cineva crede că poate pune principiul înaltei umanități în locul ei, n'are decât s'o facă. Și această înaltă umanitate e tot de esență creștină.

Un adevăr e sigur: moștenirea națională o putem păstra și consolida numai cu oameni morali în cel mai înalt înțeles al cuvântului. Pentru că numai ei pot da faptele sănătoase, întregi.

*

*

*

4. Dacă vom avea cele trei elemente de mai sus ale idealului național, vom simți și pe al patrulea: o nouă **credință și nădejde** în viitorul românismului. Când ne cunoaștem ce am fost, ce suntem și vedem ce putem face, ca oameni noi eticește, este cu neputință să nu credem și să nu nădăjduim. Cei lipsiți de elementele pomenite se tem și de umbra lor. Nu se mișcă încă nime la Nistru sau la Tisa, dar lor li se năzare și-ți spun: „Să vezi cum ne dăm peste cap! Să vezi cum vom ajunge de unde am plecat!”

Să ajungem de unde am plecat? Dar cursul evoluției și desăvârșirea vieții popoarelor se poate opri, ori se poate întoarce înapoi? Principii drepte realizate odată în istorie s'au mai prăpădit din cauze externe? Izvoarele cari au pornit din munte și s'au închinat în râul greu de ape ce doinește domol pe șesuri, se mai întorc la obârșie?

Dar, în definitiv, ce am putea pierde noi? O recunoaștere externă a unității? Noi de două milenii suntem tot țară și neam românesc, cum ne-am găsit acum! Acest pământ și neam nu ni-l poate primejdi nime, decât noi înșine: dacă nu vom fi vrednici de noul ideal al nației noastre. *Dacă nu vom umplea țara cu tipul românului a cărui lege supremă e cinstea și omenia sa și conștiința datoriei românești.* Nu ne va fi greu să umplem țara cu acest tip nou. În realitate el nu e nou. Odată și la țară de mulțori și azi, cinstea românului era lege scrisă, în economie, în oierit, în negoțul străvechiu românesc. Un român nu se atingea de lucrul altui român. Se dădeau în credință vite și mărfuri pe cari, ori contravaloarea lor, nu le mai vedeau cu lunile sau cu anii. Și nu se înșelau, nu se păgubeau unii pe alții.

La adunările generale ale ASTREI s'au făcut și se fac expoziții de industrie casnică, de produse agricole, de vite sau de copii. Azi, în afară de ASTRA, sunt destule instituții nou create, diferitele camere de agricultură, comerț etc., cari pot face astfel de expoziții. Ne gândim ce inovație folositoare

ar fi dacă pe viitor ASTRA, cu prilejul congreselor sale, ne-ar înfățișa cele mai frumoase eticește exemplare umane. Din fiecare sat al despărțământului în care se ține congresul să fie adus ca model țăranul cel mai deștept, mai cinstit și mai harnic; din despărțământul întreg preotul cel mai bun, învățătorul cel mai harnic, avocatul, medicul etc. cari au dat dovadă că sunt conduși de-o etică superioară, că știu să-și poruncească singuri, sunt harnici și factori reali ai propășirii naționale.

Să fie aduși în fața congresului ca pilde de *oameni ce ne trebuie*, să-i cunoaștem, să le mulțumim. „ASTRA” le-ar putea da câte-o diplomă de onoare.

De oameni întregi avem mai întâi nevoie în România mare, un element adesea lăsat în umbră, disconsiderat azi. Purcezând la revelarea lor ASTRA ar face azi cel mai bun și nobil serviciu patriei.

*

*

*

Păstrarea moștenirii și consolidarea ei, înflorirea întreagă a spiritului românesc în cadrele Statului național este, desigur, noul ideal căruia trebuie să-i slujim după Unire și care să ne lumineze și să ne înalțe viața. Putința de a sluji acestui ideal naște din factorii lui constitutivi amintiți: aprecierea realității românești de azi la justa ei valoare, dimpreună cu realizările acestei realități, cunoașterea trecutului țării și a poporului românesc de pretutindenea; tipul românului cetățean liber, născut dintr’o autonomie etică superioară; o nouă credință și nădejde în destoinicia neamului către un viitor mai mare.

Înarmați sufletește cu această nouă credință, suntem datori să ne punem numai decât la muncă. Nu putem spune: noi am făcut războiul, suntem o generație ostenită. Noi nu mai putem da noul tip de român cetățean liber. Să-l dea și să clădească generațiile cari vor veni după noi.

Clădirea viitorului începe cu opera, cu fapta noastră, de voim ori ba. Și înzadar ar pune generațiile ce vor veni pietre tari în zidul nou, dacă noi cei de azi punem chiar la temeiul clădirii putregaiul faptelor noastre, tot edificiul se poate prăbuși din cauza materialului așezat de noi.

Ion Agârbiceanu

Referințe critice

La Agârbiceanu discutarea problemelor morale formează ținta nuvelei și a romanului și dacă ceva merită aprobarea neșovăitoare, este tactul desăvârșit cu care acest prelat știe să facă operă educativă, ocolind anosta predică. Teza morală e absorbită în fapte, obiectivată, și singura atitudine pe care și-o îngăduie autorul e de a face simpatică virtutea.

George Călinescu

El e povestitorul menit să transmită altor vremuri toată viața, cugetarea și simțirea Ardealului său.

Nicolae Iorga

Continuator recunoscut și totodată contemporan al lui Slavici, Agârbiceanu deschide pârția uluitorului Rebreanu, căruia îi supraviețuiește, fertilizează creația lui Pavel Dan, recunoscând în el un discipol, dar și un emul, dă aripi memorialisticii lui Ion Vlasiu, asistă la ecloziunea salutăată cu entuziasm a prozei actuale, în țesătura intimă a căreia își detectează cu satisfacție contribuția.

Mircea Zăciu

Cel dintâi mare roman al părintelui Agârbiceanu materializează o viziune marcată puternic și decisiv de acel patern arhaic... În Arhanghelii, Agârbiceanu păstrează un perfect echilibru între dreapta sa credință creștină și respectul și dăruirea totală față de misiunea sa preoțească.

Mircea Tomuș

În vasta lui operă, Ion Agârbiceanu a oglindit ca puțini alții zbuciumările, virtuțile, energiile acestei provincii. Ochiul și inima lui au fost neîntrerupt deschise pentru a surprinde frământările Ardealului românesc în toată amploarea lor sau natura lui cu frumusețile-i severe și grandioase.

Ion Breazu

Am avut bucuria să-l văd ca elev, la revista “Tribuna”, când Mircea Zaciu l-a adus să citească într-o seară în fața scriitorilor clujeni. Tot prin Mircea Zaciu am fost îngăduiți și câțiva liceeni în sala sărbătorească a Filialei scriitorilor. Vorbea limpede, negrăbit, împăcat, captivat de el însuși, de cele grăite, încât nu puteai crede că citește, ci mai degrabă mărturisește întocmai adevărul adevărat.

Ioan Alexandru

Autor prodigios, de o mare longevitate și fecunditate literară, Ion Agârbiceanu ilustrează în scrisul românesc cazul neobișnuit, unic în felul său, de a fi reprezentantul și martorul făuririi a aproape 100 de ani de literatură națională.

Mircea Popa

Agârbiceanu a fost unul dintre cei mai îndrăgiți scriitori din Transilvania. Părinții și bunicii noștri îl alăturau lui Andrei Mureșanu, Coșbuc și Goga, îi citeau nu numai scrierile literare, ci și “tâlcuirile” evanghelice sau cărțile prin care se arăta “fața de lumină a creștinismului”. În ansamblul operei sale, ele ocupă un loc destul de însemnat.

Ion Buzași

Plasat între două din monumentele prozei românești – Ioan Slavici și Liviu Rebreanu – Ion Agârbiceanu se detașează, totuși, net, de profilul acestora: mai îndrăzneț prin proiectele-i epice decât Slavici dar mai puțin adânc în sondaje psihologice și sociale decât Rebreanu, el e mai liric decât amândoi, mai receptiv la zona de fantastic și de mister a lumii țărănești... Masivitatea cantitativă a creației, vasta ei geografie, varietatea tipologică și îndelunga prezență în mișcarea literară a secolului îl impun pe Ion Agârbiceanu ca pe unul dintre prozatorii români cei mai semnificativi, prin viziune, etos și specific național.

Mircea Zaciu